

INSTRUMENTE ȘI MECANISME JURIDICO-ADMINISTRATIVE ALE ORGANIZAȚIILOR INTERNAȚIONALE DE SECURITATE PENTRU PROTEJAREA DREPTURILOR OMULUI ÎN TABERELE DE PRIZONIERI

LEGAL AND ADMINISTRATIVE INSTRUMENTS FOR THE PROTECTION OF HUMAN RIGHT IN PRISONER-OF-WAR CAMPS

Consilier juridic Victoria CHIRILOIU*

Protecția prizonierilor de război este preocuparea și responsabilitatea tuturor statelor, în special a celor care au semnat și au ratificat Convenția de la Geneva sau sunt parte a Organizației Națiunilor Unite.

Agențiile ONU sunt cele mai importante instituții care protejează statutul prizonierilor de război. Totuși, dacă principiile drepturilor omului ar fi respectate, statutul prizonierilor de război ar fi de la sine respectat.

The prisoners of war protection is a matter of all states, mostly recognized by the ratification of the Geneva Convention and the enrolment to the United Nations.

The United Nations agencies are the most important institution which protect de prisoners of war status. Moreover, if the human rights principle are enforced, the prisoners of war status would be automatically respected.

Cuvinte-cheie: prizonier de război; drepturile omului; organizații și instituții internaționale.

Keywords: prisoners of war; human rights; international organizations and institutions.

Problemele umanitare, în special ajutorul de urgență umanitară acordat prizonierilor de război, reprezintă un obiectiv major în politica internațională.

În noul mediu internațional de securitate, o abordare din perspectivă juridică trebuie să vizeze salvagardarea drepturilor fundamentale ale oamenilor în taberele cu prizonieri de război.

Adoptarea rezoluțiilor Consiliului de Securitate a ONU sau a altor organisme internaționale de securitate reclamă armonizări între pozițiile diferitelor state. Rezultatul final constă într-un document juridic internațional cu o importanță deosebită pe plan diplomatic.

Conform Curții Internaționale de Justiție a Organizației Națiunilor Unite, (ONU), pentru utilizarea forței legitime trebuie să fie respectat

dreptul aplicabil conflictelor armate, în special normele de Drept Internațional Umanitar.

Dreptul penal internațional prevede sancționarea membrilor forțelor armate care comit crime împotriva umanității sau crime de război. Comandamentul operațional al forțelor armate trebuie să împiedice săvârșirea unor infracțiuni de către personalul forțelor armate în taberele de prizonieri sau în taberele de deținuți civili (persoane refugiate).

Responsabilitatea construcției păcii revine, în principal, subiectelor de drept internațional public, statelor și organizațiilor internaționale de securitate. Oricare cetățean este interesat de problematica păcii și a războiului fiindcă, până la urmă, viața fiecărui om este importantă, mai ales în condițiile dramatice ale prizonieratului. Pentru foarte multă vreme de acum încolo, operațiile multinaționale de menținere a păcii vor fi o formă de cooperare militară, o misiune a forțelor armate din toate statele

**Ministerul Apărării Naționale*
e-mail: kirivic@yahoo.com

contribuitoare, cu resurse materiale și cu resurse umane. Pacea și securitatea internațională sunt rezultatul sumei păcii și securității fiecăruia dintre statele membre ale comunității internaționale și nu pot fi obținute fără cooperare totală.

ONU trebuie să utilizeze forța unită a tuturor participanților din sistemul public internațional împotriva unui posibil agresor, însă, în mod normal, caută să promoveze relații pașnice, urmărind rezolvarea prin mijloace politice a diferendelor dintre state, și monitorizarea protejării juridice a persoanelor captive în taberele de prizonieri. Organizațiile internaționale de securitate colectivă combină elemente din politica de securitate bazată pe confruntare cu elemente din politica de securitate bazată pe cooperare.

Adunarea Generală a ONU promovează cooperarea internațională pentru a sprijini respectarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale pentru toții cetățenii, fără deosebire de rasă, sex, limbă sau religie. În acest scop, în mod special pentru respectarea drepturilor în taberele de prizonieri, Adunarea Generală examinează rapoartele primite de la celelalte organe ale Națiunilor Unite cu atribuții în domeniul protejării drepturilor omului: Comitetul special asupra apartheidului, Înalțul Comisariat pentru Drepturile Omului, Înalțul Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați etc.

Activitatea *Consiliului de Securitate* poate avea incidență în domeniul apărării drepturilor omului în situațiile de crize umanitare zonale, cu violări grave ale drepturilor omului pentru persoanele aflate captive în tabere cu prizonieri de război.

Consiliul Economic și Social (ECOSOC) a fost investit prin normele Cartei ONU cu autoritate și responsabilități în domeniul respectării drepturilor omului: inițiază studii și rapoarte privind probleme internaționale în domeniul economic, social, cultural, al învățământului și sănătății și poate să facă recomandări Adunării Generale sau unor instituții specializate interesate; face recomandări în scopul de a promova respectarea drepturilor omului și libertăților fundamentale; elaborează proiecte de convenții în probleme ce țin de competența sa, probleme pe care le supune Adunării Generale; convoacă conferințe internaționale în probleme de competența sa; coordonează activitatea instituțiilor specializate în domeniul umanitar prin consultări cu ele și recomandări notificate acestora.

ECOSOC sprijină activitatea unor organe specializate: Comisia pentru Drepturile Omului, Comisia pentru combaterea violărilor drepturilor omului, Comisia pentru prevenirea crimelor și aplicarea justiției penale.

Convențiile internaționale care reglementează obligativitatea respectării drepturilor omului conțin norme potrivit cărora orice diferend între părțile contractante cuprind interpretarea instrumentului respectiv poate fi supus spre soluționare Curții Internaționale de Justiție. Menționez, de exemplu: Convenția pentru prevenirea și reprimarea crimei de genocid (1948), Convenția internațională asupra eliminării tuturor formelor de discriminare rasială (1965) etc.

Secretariatul ONU este alcătuit din Secretarul General și personalul secretariatului. În domeniul drepturilor omului, Secretarul General poate folosi metoda diplomatică – *bunele oficii* – pentru rezolvarea unor diferende între statele membre, de exemplu, modalitatea de comutare a unor pedepse capitale, eliberarea de prizonieri.

În cadrul Secretariatului funcționează instituții cu competențe în domeniul salvagărdării drepturilor fundamentale ale omului, coordonate de Înalțul Comisar pentru Drepturile Omului.

Cea mai importantă misiune a Înalțului Comisar este prevăzută de par. 4 lit. f din Rezoluția nr. 48 a Adunării Generale a ONU, text juridic care-l autorizează să exercite un rol activ în rezolvarea unor probleme de criză umanitară, pentru deplina realizare a cadrului juridico-administrativ de respectare a drepturilor fundamentale ale omului și prevenirea comiterii în continuare a unor infracțiuni în acest domeniu, cu mijloace diplomatico-juridice în planul protejării drepturilor prizonierilor de război.

Centrul pentru Drepturile Omului, condus de Înalțul Comisar pentru Drepturile Omului are rolul de a ajuta instituțiile din sistemul juridico-administrativ ONU să promoveze și să protejeze drepturile și libertățile fundamentale ale omului.

Între atribuțiile Centrului pentru Drepturile Omului evidențiez următoarele: efectuarea de studii și cercetări asupra diverselor aspecte ale drepturilor omului, la cererea organelor interesate; întocmirea de rapoarte asupra respectării drepturilor omului și luarea de măsuri pentru a le pune în aplicare; centralizarea activităților ONU în domeniul drepturilor omului, monitorizarea respectării drepturilor omului în taberele de refugiați și în taberele de prizonieri de război.

Consiliul de Tutelă/ONU are ca o principală misiune, de a încuraja respectarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale pentru toți cetățenii, fără deosebire de rasă, sex, limbă sau religie și de a dezvolta sentimentul de interdependență al popoarelor lumii, de a asigura egalitatea de tratament în domeniile social, economic și comercial tuturor membrilor Națiunilor Unite și cetățenilor lor, de a asigura egalitate de tratament în administrarea justiției...”¹.

Pentru îndeplinirea mandatului, Consiliului de Tutelă i s-au încredințat responsabilități în domeniul respectării drepturilor omului: să examineze rapoartele prezentate de autoritatea administrantă în teritoriul de criză internațională; să primească petiții și să le examineze în consultare cu autoritatea administrantă; să organizeze vizite periodice în teritoriile sub tutelă, în taberele de prizonieri sau de deținuți civili, la date convenite cu autoritatea administrantă.

Protecția drepturilor omului se realizează și prin *instituții specializate*, cum ar fi: Organizația internațională a muncii (OIM), Organizația Națiunilor Unite pentru educație, știință și cultură (UNESCO), Organizația Mondială a Sănătății (OMS) etc.²

Sistemul de supraveghere a respectării drepturilor omului al Națiunilor Unite cuprinde mecanisme convenționale și mecanisme extraconvenționale.

Mecanismele convenționale sunt comitetele create prin tratatele de drepturile omului cu scopul de a supraveghea aplicarea respectivelor tratate. Ele sunt: Comitetul Drepturilor Omului, Comitetul Drepturilor economice, sociale și culturale, Comitetul pentru eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială, Comitetul pentru eliminarea discriminării cu privire la femei, Comitetul contra-torturii, Comitetul drepturilor copilului.

Mecanismele extraconvenționale sunt proceduri speciale ale Comisiei Drepturilor Omului, cu caracter ad-hoc, care permit rezolvarea cu celeritate a cazurilor juridice privitoare la violări ale drepturilor omului, prin activitatea unor experți: raportori, reprezentanți speciali, experți independenți, funcționari publici internaționali cu responsabilități deosebite pentru supravegherea respectării drepturilor omului în taberele cu prizonieri de război.

Instrumente juridice internaționale care reglementează statutul de prizonier de război³

În plan normativ, statutul prizonierilor de război a fost reglementat în următoarele instrumente internaționale:

1) Regulamentul anexă la Convenția a IV-a de la Haga din 1907 (cap. II, articolele 4-20);

2) Convenția de la Geneva din 27 iulie 1929 pentru ameliorarea soartei prizonierilor de război;

3) Convenția (a III-a) de la Geneva din 12 august 1949 privind tratamentul prizonierilor de război;

4) Convenția (a IV-a) de la Geneva Privitoare la Protecția Persoanelor Civile în timp de război din 12 august 1949.

5) Protocol adițional la Convențiile de la Geneva din 12 august 1949 privind protecția victimelor conflictelor armate internaționale (Protocolul I), 8 iulie 1977.

Convenția de la Geneva din 12 august 1949 aduce clarificări juridice pentru conceptul de prizonier de război, abordare pozitivă față de Regulamentul de la Haga din 1907 și Convenția din 1929. Una dintre problemele spinoase în timpul celui de-al Doilea Război Mondial a fost aceea că miilor de militari care au capitulat li s-a refuzat beneficiul Convenției din 1929 sub pretextul că aceasta nu a reglementat și situația lor, deoarece aceștia nu au căzut sub puterea adversarului, ei au captivat. Convenția din 1949 a introdus termenul *captură* pentru rezolvarea tuturor problemelor în planul tratamentului prizonierilor de război.

Protecția juridică a prizonierilor de război

Se interzice supunerea prizonierilor la torturi sau mutilări, la pedepse crude sau degradante ori la experiențe medicale sau științifice de orice natură, care nu ar fi justificate de tratamentul medical al persoanelor în cauză.

Prizonierilor suferinzi trebuie să li se asigure asistența medicală și îngrijiri corespunzătoare, fără nicio discriminare.

Prizonierii de război trebuie să fie protejați tot timpul contra oricăror acte de violență sau de intimidare, contra insultelor și curiozităților publice. Măsurile de represalii contra prizonierilor de război sunt interzise.

Puterea deținătoare de prizonieri de război va suporta gratuit întreținerea lor. Încălcarea regulilor privind regimul prizonierilor de război, pe toată perioada captivității, va atrage răspunderea statului

deținător și a persoanelor care au comis infracțiuni (crime de război, crime împotriva umanității). Orice faptă ilicită din partea puterii deținătoare, care ar cauza moartea sau ar pune în pericol grav sănătatea unui prizonier de război, va fi considerată ca o gravă încălcare a Convenției (a III-a) de la Geneva din 12 august 1949 privind tratamentul prizonierilor de război.

După ce au fost capturați, prizonierii de război trebuie să fie evacuați cu rapiditate în tabere situate departe de zona de luptă, pentru a fi în afară de orice pericol.

Prizonierii de război pot fi folosiți la muncă numai în activități care nu au caracter militar, statul deținător având obligația de a le asigura condiții de protecția muncii, egale cu cele ale cetățenilor statului captor. Prizonierul de război nu va fi trimis sau reținut într-o zonă cu acțiuni armate, expus focului din zona de luptă, să fie folosit ca scut uman.

Prizonierii de război sunt supuși legilor, regulamentelor și ordinelor în vigoare pentru forțele armate ale puterii deținătoare. Ei vor putea fi judecați și condamnați pentru faptele lor penale de către tribunalele militare, cu asigurarea tuturor garanțiilor procesuale stipulate în instrumentele juridictionale internaționale.

Răspunderea pentru menținerea disciplinei în taberele cu prizonieri de război revine unui ofițer din armata puterii deținătoare, printr-o colaborare administrativă cu ofițerul care are cel mai mare grad din corpul prizonierilor, *în calitatea de reprezentant al acestora*.

Evadarea se va pedepsi disciplinar, nu penal.

După terminarea ostilităților, prizonierii de război vor fi eliberați și repatriați fără întârziere, cu excepția celor urmăriți sau condamnați penal, care vor fi reținuți până la expirarea pedepsei, despre această situație juridică notificându-se autorităților statului de reședință al persoanei în cauză.

Ideea fundamentală a sistemului juridico-administrativ de protecție a prizonierilor de război, consacrată prin Convenția din 12 august 1949 și reiterată prin Protocolul I din 1977, este aceea că prizonieratul nu reprezintă o acțiune represivă, ci o măsură de precauție față de combatantul inamic dezarmat, care se află sub autoritatea sa și statul captor răspunde de tratamentul persoanelor

captive. Această idee este relevată în articolul 12 din Convenție: „Prizonierii de război trebuie să fie tratați tot timpul cu omenie”. Convenția a fost inspirată de „Declarația universală a drepturilor omului – 1948”, a încorporat în norme juridice o serie de principii enunțate în acest document important elaborat în sistemul juridic al ONU. Convenția reglementează că viața prizonierilor trebuie garantată, iar persoana și demnitatea lor trebuie să fie respectate. Se interzice supunerea prizonierilor la torturi, pedepse crude și degradante, la experiențe medicale care pot afecta starea sănătății lor. Acelora care sunt suferinzi trebuie să li se asigure asistență și îngrijire, fără nicio discriminare de rasă, naționalitate, religie, opinie politică etc. Convenția stipulează obligația statelor de a participa la atenuarea suferințelor prizonierilor, să nu expună prizonierii unor violențe și insulte din partea populației locale, să protejeze prizonierii de acte grave (represalii de război, mutilări fizice, experiențe medicale). Femeile au un statut special de protecție juridică în taberele cu prizonieri.

Convenția de la Geneva a transformat în norme o serie de principii umanitare. Astfel, convenția dispune că viața prizonierilor trebuie să fie cruțată, iar persoana și demnitatea lor, respectate și protejate. Se interzice supunerea prizonierilor la torturi, pedepse crude și degradante, la experiențe medicale nereclamate de starea sănătății lor. Acelora care sunt suferinzi trebuie să li se asigure asistență și îngrijire fără nicio discriminare de rasă, naționalitate, religie, opinie politică etc.

Diferențierea de tratament nu este licită decât dacă se bazează pe grad (militar), stare de sănătate (psihică sau fizică), aptitudini profesionale sau sex. Convenția impune statelor obligația de a contribui la atenuarea suferințelor cauzate de război, precum și pe aceea de a nu expune prizonierii unor violențe (insulte) din partea populației locale și la represalii de război.

Referitor la răspunderea statului captor față de prizonieri, Convenția prevede ca puterea deținătoare este responsabilă de tratamentul ce se aplică prizonierilor, și că orice faptă ilicită din partea puterii deținătoare, antrenând moartea sau punând în pericol grav sănătatea prizonierilor, este interzisă și va fi considerată infracțiune gravă la Convenție.

Această lucrare a fost posibilă prin sprijinul financiar oferit prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, cofinanțat prin Fondul Social European, în cadrul proiectului POSDRU/159/1.5/S/138822, cu titlul „Rețea Transnațională de Management Integrat al Cercetării Doctorale și Postdoctorale Inteligente în Domeniile „Științe Militare”, „Securitate și Informații” și „Ordine Publică și Siguranță Națională” – Program de Formare Continuă a Cercetătorilor de Elită – „SmartSPODAS”.”

NOTE:

1 *Carta ONU*, art. 76.

2 A se vedea R. Miga-Beșteliu, *Drept internațional. Introducere în dreptul internațional public*, Editura All-Beck, București, 1998, pp. 177-184, S. Scăunaș, *Dreptul internațional al drepturilor*, pp. 42-43.

3 <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/PDF/Romanian/082-Romanian.pdf>, accesat la 18 iulie 2015, ora 18.00.

BIBLIOGRAFIE

Carta Națiunilor Unite, semnată la San Francisco, la 26 iunie 1945, http://www.onuinfo.ro/documente_fundamentale/carta_natiunilor_unite

Convenția (I) pentru îmbunătățirea sorții răniților și bolnavilor din forțele armate în campanie, încheiată la Geneva, la 12 august 1949,

ratificată prin Decretul Marii Adunări Naționale nr. 183/1954, publicată în Buletinul Oficial nr. 25/1954.

Convenția (III) cu privire la tratamentul prizonierilor de război, încheiată la Geneva, la 12 august 1949, ratificată prin Decretul Marii Adunări Naționale nr. 183/1954, publicată în Buletinul Oficial nr. 25/1954.

Convenția (IV) cu privire la protecția persoanelor civile în timp de război, încheiată la Geneva la 12 august 1949, ratificată prin Decretul Marii Adunări Naționale nr. 183 /1954, publicată în Buletinul Oficial nr. 25/1954.

Iordache Constantin, *Drept Operațional*, Editura UNAp, București, 2003.

Krammer Arnold, *Prisoners of War: A Reference Handbook*, Contemporary Military, Strategic, and Security Issues, Praeger Security International Reference, 2007.

Mureșan M., Văduva Gh., *Războiul viitorului, Viitorul războiului*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2004.

Repez Filofteia, Postolache Mihaela, Todor Cătălina, *The European and National Dimension of the Actual Migration. Legislative and Security Aspects*, Contemporary Readings în Law and Social Justice, 1/2014.